

**ЗАРІЧНЕНСЬКА ЦС ПШБ
ЗАРІЧНЕНСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА РАЙОННА
БІБЛІОТЕКА**

***ПОЛІСЬКА СВЯТИННЯ -
НАЙДАВНІША РУКОПИСНА
ПАМ'ЯТКА КРАЮ***

**До 500-річчя написання
Нобельського Четверосвангелія**

**ЗАРІЧНЕ
2019**

**ЗАРІЧНЕНСЬКА ЦС ПШБ
ЗАРІЧНЕНСЬКА ЦЕНТРАЛЬНА РАЙОННА
БІБЛІОТЕКА**

Серія «Краєзнавство»

**ПОЛІСЬКА СВЯТИНЯ -
НАЙДАВНІША РУКОПИСНА ПАМ'ЯТКА
КРАЮ**

**До 500-річчя написання
Нобельського Четвероєвангелія**

**ЗАРІЧНЕ
2019**

УДК 01
ББК 63.3(4Укр-4Рів)
Н 72

Поліська святиня - найдавніша рукописна пам'ятка краю : до 500-річчя написання Нобельського Четверосвангелія 1520 року : бібліографічний посібник / Зарічненська ЦРБ. – Зарічне, 2019. – («Краєзнавство»)

Бібліографічний посібник «Поліська святиня - найдавніша рукописна пам'ятка краю» ставить за мету познайомити всіх, хто цікавиться історією нашої країни з найдавнішою, збереженою часом письмовою пам'яткою, котра відноситься безпосередньо до нашого краю - Нобельським Євангелієм.

Тут представлено матеріали про цю історичну пам'ятку нашого Полісся, яка доносить далекі відголоси літературної писемності наших предків і має не тільки сакральну, але й культурологічну цінність для українського народу. Це історія Зарічненщини, Полісся та всієї України.

Видання стане у пригоді краєзнавцям, бібліотечним та музейним працівникам, викладачам, студентам всіх рівнів акредитації, учням загальноосвітніх навчальних закладів, широкому загалу користувачів.

Підготували: Т. Д. Кидун –
провідний бібліограф Зарічненської ЦРБ
Комп'ютерний набір: А. М. Прохорович
Відповідальний за випуск: Н.В.Жданюк

Зарічненська центральна районна бібліотека 2019

**Поліська святиня –
найдавніша рукописна пам'ятка краю**

*До 500-річчя написання
Нобельського Четвероєвангелія 1520 року*

Про поліське місто (нині село) Нобель багато написано в історичних джерелах. Воно має славу історію. Уперше про нього згадується в Іпатіївському літописі за 1158 рік.

У період Київської Русі на березі озера Нобель існувало літописне місто Небль, у добу Великого князівства Литовського воно перебувало під владою турово-пінських князів, із 1519 року ним володіла королева Бона.

У XVI столітті Нобель був відомим релігійним центром: тут діяло 5 церков і чоловічий Преображенський монастир. Тоді тут був скрипторій – майстерня, де працювали переписувачі книг. Доказом цього слугує Четвероєвангеліє, переписане для Миколаївської церкви в 1520 році.

Нобельське Євангеліє, збережене нині в єдиному екземплярі і перебуває на даний час у Вільнюсі в бібліотеці Академії наук Литви.

В недалекому 2020 році наступить п'ятсотріччя святині - Нобельського Четвероєвангелія. Тож слід поспішати у вивченні, пропагуванні та перевиданні для наступних поколінь цієї книги. Як, зрештою, хоч в репринтному вигляді, повернути її до Нобля, щоб воно знаходилося там, куди було оприділене часом. І цим переймаються ті, кому не байдужа історія Зарічненщини, Полісся та всієї України. Ця справа варта уваги як

громадського, так і церковного суспільства, адже ми маємо виняткову історичну пам'ятку нашого Полісся, котра доносить нам далекі відголоси літературної писемності наших предків і має не тільки сакральну, але й культурологічну цінність для українського та білоруського народів. А для древнього Нобля, зваживши на його багату історичну минувшину, є можливість стати вагомим історико-культурологічним центром на пограниччі двох слов'янських народів, такою собі північною Пересопницею.

Бібліографічний посібник «Поліська святиня - найдавніша рукописна пам'ятка краю» ставить за мету познайомити всіх, хто цікавиться історією нашої країни з найдавнішою, збереженою часом письмовою пам'яткою, котра відноситься безпосередньо до нашого краю - Нобельським Євангелієм.

Тут представлено матеріали про цю історичну пам'ятку нашого Полісся, яка доносить далекі відголоси літературної писемності наших предків і має не тільки сакральну, але й культурологічну цінність для українського народу. Це історія Зарічненщини, Полісся та всієї України.

Історія Нобельського Євангелія в посібнику «Поліська святиня - найдавніша рукописна пам'ятка краю» представлена в статтях, опублікованих в періодичних виданнях та в мережі Інтернет.

Видання стане у пригоді краєзнавцям, бібліотечним та музейним працівникам, викладачам, студентам всіх рівнів акредитації, учням загальноосвітніх навчальних закладів, широкому загалу користувачів.

НОБЕЛЬСЬКЕ ЧЕТВЕРОЄВАНГЕЛІЄ

Дослідження

Опис Нобельського рукописного Євангелія є в творі російського православного літератора Петра Андрійовича Гільтебрандта «Рукописное отделение виленской публичной библиотеки. Вып. I. Церковнославянские рукописи. Вып. II. Русские пергаменты».

Петро Андрійович Гільтебрандт (1840-1905) був запрошений для розбору рукописів Віленської публічної бібліотеки в 1865 році. Найбільшою його заслугою вважають те, що йому вдалося видати із власними поясненнями Турівське Євангеліє XI століття. Письменник детально розповідає, як на початку своєї роботи знайшов невеличку шафу з 3-4 десятками рукописів часів латинства та 2 великі вітрини, заповнені рукописами латинською та польською мовами. У ящиках, шафах, сірих та сирих нішах знаходив він все нові й нові пергаментні грамоти. Серед них був і давній поліський рукопис.

Опис цієї рукописної книги знаходимо в Гільтебрандта за №15: «Нобельское (Нобель – местечко и в старину, и теперь Пинского уезда) Четвероевангелие 1520 года, в четвертку (длины $4\frac{3}{4}$ верш., шир. $3\frac{1}{4}$), 347 листовъ или 694 стр., по 16 строкъ на странице, в малиновомъ бархатномъ (выцветшемъ) переплете, украшенномъ позолоченнымъ Распятиемъ посредине, а по угламъ четырьмя евангелистами».

Автор монографії дає невелику характеристику давньому пергаменту: «Передмова до Євангелія від Матвія неповна. Написання суцільне, де немає розділових знаків». Післямову до нобельського рукопису Гільтебрандт подає без перекладу. З цього запису стає зрозумілим, що «книга ця, названа тетро, створена при

королю Сигизмунді, єпископі Іоні, владичі Турівським та Пінським, при князеві Федорі Ярославовичі, повелінням христілюбця, раба Божого Симеона Батієвича, старця (старости) Хоїнського, і дана в храм Святого Миколи в Ноблі. А хто цю книгу візьме від церкви Святого отця Миколи в Ноблі Пінського повіту, той буде проклятий у цей вік і в майбутній. А писав дяк, многогрішний раб Божий Севастьян Аврамович у Ноблі.

Закінчена книга ця місяця червня, у перший день місяця, у день Святого Іустина філософа й мученика Іустина».

Більш детальний опис Нобельського Четвероевангелія знаходимо в російського історика, археографа Флавіана Добрянського. Він народився в сім'ї священника села Черниці Новограда-Волинського повіту Волинської губернії. Закінчив Волинську та Московську духовні академії, а в 1876 році був запрошений до складу Тимчасової комісії, створеної у зв'язку з Височайше затвердженим проектом відкриття у Вільні Публічної бібліотеки, з музеєм при ній.

Флавіан Добрянський у своїй праці «Описание рукописей Виленской публичной библиотеки, церковно-славянских и русских», 1882 року видання, докладно передає зміст Нобельського рукописного Четвероевангелія:

«Л. 1. Передмова до Євангелія від Матвія. Початку немає.

Л. 2. Євангеліє від Матвія.

Л. 98. Передмова до Євангелія від Марка.

Л. 100. Зміст.

Л.102. Євангеліє від Марка.

Л. 159. Зміст Євангелія від Луки.

Л. 161. Передмова.

Л. 164. Текст.

Л. 257. Заголовок Євангелія від Іоанна й передмова.

Л. 260. Євангеліє від Іоанна.

Л. 325. Соборник. Російських святих у соборнику немає. Далі вказані тижні Великого Посту, різні потреби. У кінці подані вказівки на євангелівські читання».

Автор робить відмітку: «...полуустав довольно небрежный». Таке письмо властиве людині без належної освіти. Мабуть, таким був дячок-переписувач Севастьян Аврамович, бо чорною рукописною роботою під наглядом священників та ігуменів монастирів займалися нижчі церковні чини: диякони, псаломщики, послушники.

Утім, потребує уточнення навіть ім'я переписувача книги, адже на звороті 347 сторінки Добрянський відмічає запис, зроблений тим же почерком, що й зміст Євангелія: «Буде й буде Микольському добра два й три, і до п'яти попів, а писав Левко, дячок Глоумі...»

Доля книги

Як Нобельське Четвероєвангеліє 1520 року потрапило до Вільнюса, можна лише здогадуватися. У 1856 році граф Тишкевич заснував тут Музей давнини, а при ньому утворив Археологічну комісію. Із справ цієї Комісії видно, що в числі пожертвувань приймалися й рукописи. У 1865 році було зібрано 538 рукописів та 2077 давніх грамот, актів, автографів. Колишній попечитель Віленського навчального округу Корнілов ретельно зайнявся пошуками давнини. Він бачив, що вони масово зникають, і хотів зберегти те, що вціліло. У 1865 - 1867 роках відрядив у Західний край досвідчених осіб, яким доручив привезти до Вільно рукописні книги, які мали цінність. Тоді було написане звернення до духовенства, учителів із проханням допомогти віднайти давні рукописи. Особливо успішною була поїздка Соколова, якому випала честь віднайти Турівське Євангеліє.

Напевне, у Вільнюській бібліотеці зафіксовано, ким і коли було привезене туди й Нобельське Євангеліє. Тепер Євангеліє зберігається у фондах бібліотеки Академії наук Литви. Повторно відкрила святиню для України у 2014 році учителька, краєзнавець Валентина Тумаш.

Нобельське Четвероєвангеліє // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Назва з екрана

НОБЕЛЬСЬКОМУ ЄВАНГЕЛІЄ - 500 РОКІВ

Перше засідання оргкомітету по відзначенню 500-річчя написання Нобельського Євангеліє відбулося на минулому тижні під головуванням голови райдержадміністрації Анатолія Смаглюка. Подія – унікальна символічна і значима для Зарічненщини, оскільки ця пам'ятка матеріальної культури, яка збереглася до наших днів, була написана саме на зарічненській землі, в Ноблі. Нехай зараз вона знаходиться у Литві, та походження цієї реліквії – із зарічненського Полісся. Ґрунтовно дослідити Нобельське Євангеліє, епоху, коли воно було написане, події того часу, пов'язані безпосередньо із місцем його написання - Ноблем, увіковічнити цю пам'ятку для наступних поколінь, – це перші штрихи до плану заходів по відзначенню 500-річчя Нобельського Євангеліє, який має бути складений на наступному засіданні оргкомітету.

14 червня 1520 року – дяк Авраам завершив у Ноблі написання євангеліє.

Полісся. – 2018. - № 25/28 черв./

НОБЕЛЬСЬКЕ ЄВАНГЕЛІЄ, ЯКОМУ ПІВТИСЯЧІ ЛІТ, МАЄ ПОВЕРНУТИСЯ НА БАТЬКІВЩИНУ

Нобельське Євангеліє, писане 1520 року в селі Нобель (нині Зарічненського району на Рівненщині), збережене

в єдиному екземплярі, і воно старше на 41 рік від Пересопницького, яке визнане українською Першокнигою. Перебуває Євангеліє у Вільнюсі в бібліотеці Академії наук Литви.

І саме в цій Вільнюській бібліотеці побувала делегація з українського Полісся, щоб наяву побачити та відчутти дух давньої земляцької святині. У її складі — настоятель Морочненської Свято-Параскевської церкви, уродженець Нобеля о. Павло (Дубінець) та виходець із Зарічненського району краєзнавець Сергій Чекун.

Враження поліських краєзнавців від раритету

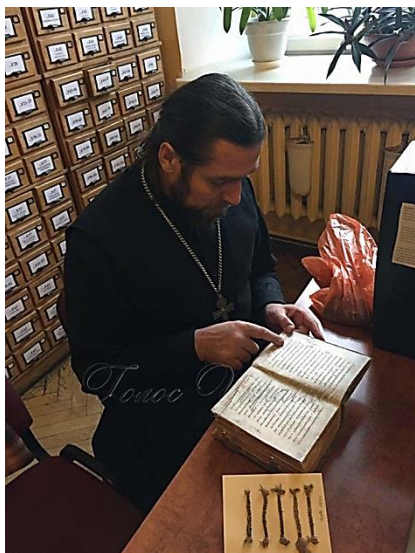
- Представила нам Євангеліє завідувачка відділу давньої рукописної книги Еріка Кулішене, майже наша землячка, бо її мама родом із України, — ділиться

враженнями від поїздки о. Павло. — Саме вона відповідає за збереження Нобельського Євангелія і саме вона три роки тому надала нам початкову інформацію про цю книгу, яку ми в себе на Поліссі почали шукати. У Литві

Нобельське Євангеліє фотографувати посторінково нам не дозволили, окрім розділу з Євангелієм від Матвія. Це для того, щоб ми могли звірити текст із факсимільним

виданням пересопницького варіанта перепису Святого Письма. Загалом раритет нас дуже вразив. Розміром він двадцять на п'ятнадцять сантиметрів. Сторінки, а їх 702, писані чорними чорнилами, а заглавні слова — червоною кіновар'ю. Ще тут є дуже значима річ — відомість про

час написання, зокрема, дата, коли завершена праця. Це день пам'яті Іустина Філософа 1520 року. Тобто 14 червня, як за новим стилем. Читати книжку навіть зі знанням старослов'янської мови нелегко. Бо в тексті є багато скорочень, а також суцільних рядків, які можуть сягати одного абзацу. Тож при читанні треба додатково розділяти слова і додумуватися до змісту...

Запам'яталося і таке: не всі букви на сторінці однакового тону. Є особливо виразні — це коли писар первоначально наносив фарбу на листок і цієї фарби було найбільше. При огляді книги особливо вразив незвичний припис-закляття — не брати Євангелія із Миколаївської церкви містечка Нобеля Пінського повіту. Зрештою, таке закличення в середньовічному книжництві було непоодиноким. Воно використовувалося, щоб на віки «прив'язати» книгу до того місця, де вона народилася. Слід сказати і про те, що литовці гідно бережуть раритет. Для нього виготовили спеціальний футляр. Торік книгу реставрували. Водночас на ній символічно залишилися затертості від читання та сліди від свічкового воску.

Книга-мандрівниця

Окрім Павла Дубінця та Сергія Чекуна, які пройнялися долею Нобельського Євангелія, слід назвати ще одного дослідника найдавнішої пам'ятки українського Полісся — Валентину Тумаш-Ляховець із

села Мутвиця Зарічненського району Рівненщини. Саме з її наполегливості почалася нова сторінка, пов'язана з книгою, народженою в Нобелі. Три роки тому вчителька, одержима історією рідного

краю, вивчала вікові витoki села Нобель, нині провінційного, а колись доволі славного. І натрапила на книжку Петра Гільтебрандта «Рукописное отделение Виленской публичной библиотеки» середини позаминулого століття. Саме в ній вчитала розповідь про рукописне Четвероєвангеліє, явлене у світ 1520 року в Нобелі, а надалі

«перекочоване» на литовські терени. Відповідно у Валентини Тумаш-Ляховець та її колег-краєзнавців, з якими дослідниця поділилася відкриттям, з'явилася закономірна цікавість: чи жива ця пам'ятка понині? Після поданого запиту в Литву з'ясувалося, що жива, а заодно має надзвичайну долю. За однією з версій, книга змінила місцеперебування тому, що в середині ХІХ століття граф Тишкевич заснував у Вільнюсі Музей давнини, а попечитель Віленського навчального округу відрядив у Західний край пошуковців із дорученням збирати рукописні книги, що мають цінність. Вочевидь, саме за таких обставин потрапило Нобельське чотирикнижжя в поле зору литовських прихожан.

Закляття дячка-переписувача

Із приводу місця перебування книги існує цікава, навіть дивовижно-містична, історія. Її Валентина Тумаш-Ляховець знайшла в іншому давньому дослідженні,

здійсненому археографом Флавіаном Добрянським. Попри те, що Добрянський аналізує стиль письма (до речі, не «дуже грамотного, без розділових знаків») від самоучки-переписувача, він робить особливий акцент на післямові до Біблії. А там ідеться про таке: «Хто цю книгу візьме від церкви Святого отця Миколи в Ноблі Пінського повіту, той буде проклятий у цей вік і в майбутній. А писав дяк, многогрішний раб Божий Севастьян Аврамович».

Хтозна, чи це збіг, чи спокута за порушення завітного припису, але через десяток років після того, як із Нобеля забрали книгу, згоріла тамтешня церква. Вдруге храм у селі потерпів від снаряду під час Першої світової війни. Був підпал церкви і за радянської влади. Відповідно серед нині сущих поліщуків побутує думка: «Якби книга залишалася на завітному місці, біда неодмінно проходила б мимо». Із цього приводу Павло Дубінець зізнається, що у Вільнюській бібліотеці став перед Нобельським Євангелієм навколішки, помолився, доторкнувся до нього, щоб пройнятися його духом і перенести цей дух на батьківщину.

А скоро ювілей

За законами справедливості, святиня має первісне право перебувати там, де народилася. Але чи вдасться її повернути в Україну? Павло Дубінець, приміром, сподівається, що знайдуться зацікавлені «державні люди», які посприяють цій справі. Принаймні, якщо не поверненню оригіналу, то створенню репринтної копії, здійсненню перевидання, а далі — науковому вивченню пам'ятки і пошуку у ній тодішніх можливих мовних особливостей краю.

Що для цього потрібно? Найперше — домовленість на «високому» рівні про подальшу долю пам'ятки і її

використання, наявність необхідних коштів, бо, скажімо, просканувати один листок письма (якщо дозволять) вартуватиме до десяти євро. Зрештою, потрібна ініціатива, зацікавленість і патріотизм.

Щодо останніх факторів, то вони в дослідників із Полісся є, а щодо перших двох, то віриться: з Божим благословенням неодмінно будуть... Тим паче що наближається віхова дата — 14 червня 2020 року переписному Нобельському Євангелію сповниться 500 років.

Євген Цимбалюк, Олександра Юркова
Фото Сергія Чекуна
Голос України. - 2018. - №2/4січ./ - С. 16

Цимбалюк Є. Нобельське Євангеліє, якому півтисячі літ, має повернутися на Батьківщину. – Режим доступу : <http://www.golos.com.ua/article/298097> . – Назва з екрана

НА ПОКЛІН ДО НОБЕЛЬСЬКОГО ЄВАНГЕЛІЯ

У 2020 році святкуватимемо 500-річчя найдавнішої рукописної пам'ятки нашого краю – Нобельського Євангелія. Три роки тому унікальні свідчення про цю святиню віднайшла невтомний красналиця, вчителька Мутвицької ЗОШ Валентина Миколаївна Тумаш. Пошукові джерела свідчили, що рукописна пам'ятка зберігається у Вільнюській бібліотеці Академії наук ім. Врублевських. Незабаром тісний зв'язок зі співробітниками бібліотеки налагодив Павло Дубінець. Відтак інформаційний простір облетіли світлини із зображенням Нобельського Євангелія. А отець Павло поставив собі за мету неодмінно побувати у Вільнюсі, доторкнутись до святині його предків-ноблян. Напередодні

Новоріччя, разом з нашим земляком, краєзнавцем Сергієм Чекуном, вони вирушили до Литви.

Про існування Нобельського Євангелія, старішого від Пересопницького на 41 рік, Павло Дубінець вперше дізнався ще в 90-их роках минулого двадцятого століття.

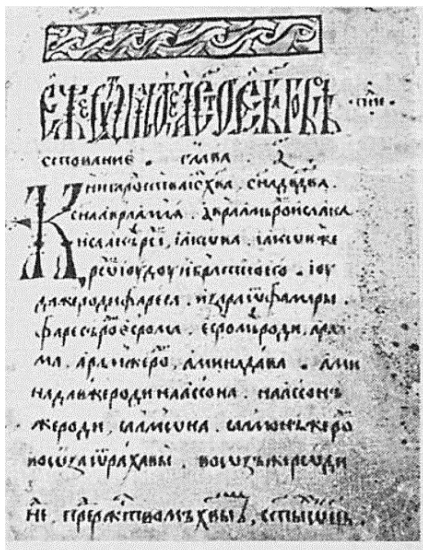

Та це були лиш інформаційні крихти. Справжня ж краєзнавча робота довкола цієї історичної рукописної пам'ятки почалась три роки тому, коли Валентина Тумаш віднайшла слід Євангелія на теренах Литви.

- Завдяки листуванню зі співробітниками Вільнюської бібліотеки я дізнався, що на Нобельське Євангеліє було накладено закляття, в якому говорилось, що буде проклятий всякий, хто забере книжку з Миколаївської церкви Нобля в цьому віці і віці майбутньому. А забрали святиню з Нобля у 1865 році - була географічна експедиція. На той час саме закрили останню церкву у містечку, їх, як відомо, там було п'ять. Тож, після цих відомостей, я вирішив будь-що віднайти можливість, щоб доторкнутись до святині, прикластись до неї устами від імені всіх своїх предків, земляків-ноблян. Бо дивні речі творились в церкві рідного Нобля з того часу, як забрали з нього рукописне Євангеліє, датоване 1520 роком. Храм тричі горів, обривалось і падало в ньому панікадило. Я вирішив: маю вирушити до Вільнюса на цю Прощу, - каже Павло Дубінець.

- Відрадно, що таким самим бажанням був окрилений ще один наш краєзнавець, православний вірянин Сергій Чекун. Сергій родом з Іванчиць, живе і працює в Рівному. Дуже цікавиться історією рідного краю, й не лише

історією, а й його сьогоденням, бо ж навіть постійно передплачує і читає газету «Полісся». Він взяв на себе всі організаційні питання поїздки. Рушаючи в дорогу 19 грудня, на Миколая, після служби в храмі, я раптом зрозумів, що все, що відбувається - все з промислу

Божого. Бо ж Євангелія переписувалось саме для Миколаївської церкви дияконом Савастіаном Авраамовичем. І на зустріч з ним я рушаю саме в такий день. Вільнюс зустрів нас дуже привітно. Взагалі, мене литовська столиця вразила, підкупила своєю толерантністю і щирістю.

Надзвичайно гостинно нас прийняла бібліотека Академії наук ім. Врублевських. До зустрічі з нами тут почали готуватись ще з 2014 року. Як тільки дізнались, що українці зацікавились Нобельським Євангелієм, пам'ятку відразу віддали на реставрацію. Тож, з червня по вересень книга проходила певне оновлення. І зараз вона повністю підготовлена до сканування, до перевидання. За весь період зберігання Євангелія в бібліотеці, цим древнім рукописом цікавились не так і багато людей. Ми зареєстровані під номером 17.

- Які відчуття вас полонили, коли взяли в руки святиню?

- Хвилювання. Воно було настільки сильне, що словами не передати. Першим торкнутися книги честь випала Сергію. Допоки я вправлявся із заповненням необхідних паперів, Сергій дістав Євангеліє зі скриньки, в якій воно зберігається. Книга не надто велика за форматом, 20 на 15, сім сантиметрів товщиною, 351 писаний аркуш давнього паперу. То була унікальна мить

мого життя. Цілий день, завдяки співробітникам бібліотеки Єріці та Юраїті, я мав змогу вивчати Нобельську святиню. Востаннє нею цікавились у бібліотеці в липні цього року: науковець, яка вивчає водяні знаки. З істориків, яких я знаю і хто працював з книгою, Юрій Лобінцев із Білорусі – у 1986 році.

Згодом у соцмережах, ділячись з користувачами своїми враженнями, Павло Євгенович напише: «Важливі миті. Доторкуюсь до історії, хто знає, може мої предки із тих сивих давніх віків так само читали це святе письмо? На душі привітно і мило – збулася давня мрія: я від усіх земляків-ноблян устами приторкнувся святині, котра сповіщує для нас про життя і вчення Христа».

Чи ж вважаєте свою місію краєзнавця, священика, стосовно цієї пам'ятки, виконаною?

Звісно, що ні. Одна мрія збулася: я побачив Євангеліє, доторкнувся до нього, причастився душею, подякував Богу за це. Тепер мрію про те, щоб до 500-річчя Нобельського Євангелія повернути у рідний Нобель хоча б його репринтне видання. Аби просканувати сторінки старовинної книги, потрібно трохи більше вісімсот євро. Ще стільки коштів потрібно буде, щоб видати потім рукопис в Україні. Будемо працювати, думати, як зібрати кошти. Литва готова нам іти на зустріч, дали нам всі необхідні контакти для цієї справи, вони готові до співробітництва на всіх рівнях.

Хочу додати, що ця поїздка була успішною не лише в плані пам'ятного рукопису. В бібліотеці я попрацював з картками Язепа Дроздовича, білоруського художника, етнографа, який у 1926 році працював в Серниках та Морочному по збору лінгвістичного матеріалу. Це досить цікавий матеріал. Вільнюс вразив мене своєю пошаною до України. В центрі старого міста побачили пам'ятник Тарасу Шевченку. Далі, за метрів 50 від нього,

- українська алея. Це було надзвичайно приємно. На одному з будинків побачили меморіальну дошку, на якій українською мовою написано, що в цьому домі проживав великий український письменник Тарас Шевченко. У Вільнюсі є навіть станція Тараса Шевченка. В аеропорту нас зустрічав надпис рідною солов'їною: «Ласкаво просимо в Литву». Взагалі, литовці дуже цікавляться станом справ, подіями в Україні. Й надзвичайно підкупляє те, що все це вони роблять дуже щиро.

Мене ж підкупила щирість помислів і прагнень Павла Євгеновича, Сергія Чекуна, Валентини Тумаш. Справа честі кожного з нас – підтримати наших краєзнавців у їх прагненні не дати згаснути пам'яті. Нобельське Євангеліє має бути перевиданим. Маємо шанувати свою святиню. Нащадки мають знати, що вона у нас є.

Галина Гаврилович

Полісся. – 2017. - № 50/28 груд./

НАЙДАВНІШУ БІБЛІЮ УКРАЇНИ ВІДНАЙШЛА ПОЛІСЬКА ВЧИТЕЛЬКА

Євангелію з Нобеля,

яке старіше за Пересопницьке, скоро 500 літ

Найстарішим Святим письмом, переписаним на території України та збереженим до наших днів, вважається Пересопницьке Євангеліє. З'явилося воно в середині XVI століття, й нині на ньому присягають новообрані президенти. Проте найдревнішим українським Євангелієм усе ж таки є не Пересопницьке, а Нобельське. Це сенсаційне відкриття ще два роки тому здійснила вчителька-краєзнавець із села Мутвиця, що в Зарічненському районі.

Колишні рушники із жінкою

Валентина Тумаш працює в Мутвицькій загальноосвітній

школі. За фахом – учитель російської мови та літератури, проте найбільшим своїм захопленням вважає краєзнавство, зокрема пошукову роботу. Давно вже стала, як сама каже, одержима цим. Улітку замість відпочинку Валентина Миколаївна їде в обласний архів і часом по два тижні безвилазно копирсається у старих паперах, відшуковуючи унікальні документи про свою малу батьківщину й Полісся. Вона ще й завідує районним музеєм вишивки і ткацтва, який організувала й утримує на професійному рівні тут-таки, в Мутвиці.

Найціннішими експонатами в ньому вважає вишиті рушники із зображенням жінки з піднятими руками – поліської берегині.

- Коли я тільки-но починала музейну справу, розповідає про них Валентина Миколаївна, - то їздила в Рівне до професора Шевчука. А він сказав: «Якщо знайдете рушник з поліською берегинею, то можете робити музей, а ні – то нуль ціна йому буде». Повернулася додому, питаю у своєї матері, чи не траплявся їй коли-небудь такий «Чому ж ні? Колись вони були чи не в кожній господині, відповідає. - Та й досі такий висить у нашій старій хаті». Пішли туди, а він і справді висить собі на стіні. Для музею відремонтували силами школи приміщення колишнього дитячого садка. Тепер наш музей відомий далеко за межами району, із закордону навіть приїжджають науковці та любителі автентичних народних промислів.

Прокляття над Нобельською Біблією

- Як Вам вдалося розшукати ту унікальну стародавню по ліську Біблію?

- Улітку 2014 року мені до рук потрапила книжка

Петра Гільтебрандта «Рукописное отделение Виленской публичной библиотеки», видане в Росії ще в середині XIX століття. У ній і вчитала розповідь про рукописне Четвероєвангеліє, написане 1520 року в селі Нобель Зарічненського району. Це мене дуже зацікавило: виходило, що Нобельське Євангеліє ще давніше за Пересопницьке. Але

чи є воно і досі у Вільнюсі, адже від часу опису його Гільтебрандтом минуло майже півтора століття? Поділилася своїм відкриттям з місцевим священиком. Той порадив написати запит у бібліотеку Академії наук Литви. Так і зробили. А незабаром і відповідь отримали, і не лише з підтвердженням, що Нобельське Євангеліє у них зберігається і досі, а й з кількома його фотознімками.

- Чому саме в Нобелі воно переписувалось, як гадаєте? І як потрапило до Вільнюса?

- Теперішнє невеличке село Нобель у середні віки було містом. Є припущення, що на початку другого тисячоріччя воно стало одним з вагомих центрів християнства. Навіть ще в XVI столітті в ньому діяли п'ять церков і чоловічий монастир. Як Євангеліє опинилося в Литві, можна лише здогадуватися. 1856 року граф Тишкевич заснував у Вільнюсі Музей давнини, а колишній попечитель Віленського навчального округу Корнілов ревно зайнявся пошуками раритетів. Відрядив у Західний край досвідчених осіб, яким доручив збирати рукописні книги, що мали цінність. Таким чином,

очевидно, і потрапило їм до рук Нобельське чотирикнижжя.

- Яким бачите майбутнє цієї визначної пам'ятки минувшини?

- Торік громадськість Зарічненщини відзначила 495-річчя написання Нобельського Євангелія. У недалекому 2020-му настане півтисячорічний ювілей. Вірю, що знайдуться небайдужі люди, які допоможуть повернути святиню на батьківщину. Можливо, тим самим знімуть прокляття, накладене в XVI столітті, якщо Євангеліє вивезуть з храму, для якого воно було переписане. Можливо, через це церкви в Нобелі знищувалися й відбудовувалися десятки разів: їх спалювали татари, 1875 року один храм згорів від блискавки, 1914-го - від снаряда, 1977-го - від підпалу. Був якийсь Божий знак і в 1993-му, коли відкривали в селі нинішню церкву: в найурочистіший момент літургії обірвалося панікадило. Тоді цей прикрий випадок не затьмарив свята, та все ж викликає різні роздуми.

Микола Шмигін, Рівненська область
Вісник+К. – 2016.- № 32 /11 серп./

НОБЕЛЬСЬКИМ ЄВАНГЕЛІЄМ ОПКУЄТЬСЯ НАРДЕП ВАСИЛЬ ЯНЦЬКИЙ

Про поліське місто (нині село) Нобель багато написано в історичних джерелах. Воно має славу історію. Уперше про нього згадується в Іпатіївському літописі за 1158 рік.

У період Київської Русі на березі озера Нобель існувало літописне місто Небль, у добу Великого князівства Литовського воно перебувало під владою турово-пінських князів, із 1519 року ним володіла королева Бона.

У XVI столітті Нобель був відомим релігійним центром: тут діяло 5 церков і чоловічий Преображенський монастир. Нещодавно ми довідалися, що тоді у місті був скрипторій – майстерня, де працювали переписувачі книг. Доказом цього слугує Четвероєвангеліє, переписане для Миколаївської церкви в 1520 році.

Нині воно знаходиться в рукописному відділі бібліотеки Академії наук Литви. Як повернути поліську святиню на батьківщину написання – роздумували під час зустрічі депутат Верховної Ради України Василь Петрович Яніцький та директор Інституту української мови НАН України Павло Юхимович Гриценко.

Вони окреслили коло проблем, які необхідно вирішити в найближчий час. Василь Петрович виявив неабиякий інтерес до визначної пам'ятки Полісся. Нині він обговорює питання співпраці з послом Литви в Україні, організовує поїздку професора Гриценка до Вільнюської бібліотеки.

Виявив бажання побачити на власні очі Нобельське Четвероєвангеліє й Павло Євгенович Дубінець, наш священник-красзнавець, уродженець Нобля. Він хоче помолитися перед Святою Книгою, аби зняти оте прокляття, яке накладене на ній при переписуванні.

Побажаймо ж нашим сподвижникам успіхів у такій благородній справі!

Валентина Тумаш

Коментар Павла Євгеновича Дубінця:

- Дай, Боже, щоб ця справа зрушилася з місця. Справа, хоча б репринтного повернення Нобельського Євангелія на батьківщину. Адже прокляття, про котре читаємо у післямові цієї книжки, дуже страшне, і, можливо, від того древній Нобель, недоступний у ті середньовічні часи, захищений матінкою-природою, був, як світильник для прославлення у вірі навколишнього люду! Бо мав аж п'ять церков.

А вже в ХІХ столітті, коли це Євангеліє з однієї із церков було забране (а писець його застерігав, щоб ніколи воно і ніким не відчужувалося із Нобля), почались творитись дивні речі у тім місті. Були навіть роки, десятиліття, коли жодної молитви, жодної служби Божої там не було відправлено. Тоді церкви горіли у вогні, а люди плакали із відчаю. Ніщо в цьому світі, а особливо у Бога, не проходить даремно.

Час нашим сучасникам відкрив, що є таке Євангеліє. Давня Божа книга, писана у поліському селі, поліською людиною і, можливо, давньою поліською говіркою... Бо, де ж тоді було набратися освічених і грамотних писців?

...Молю Бога й вірю, що устами припаду колись до цієї славної книжки і почерпну для себе частинку Божого одкровення, що записано у ній!..

Полісся. – 2016. - № 42/3 листоп./

ГОТУЄМОСЬ ДО 500-РІЧЧЯ НОБЕЛЬСЬКОГО ЧЕТВЕРОЄВАНГЕЛІЯ

Ще тільки недавно пошановувачі минувшини ріднокраю із захопленням вітали невтомних пошуковців Валентину Тумаш та Павла Дубінця з сенсаційним краєзнавчим відкриттям: світу явлено існування унікального рукописного Четвероєвангелія, батьківщиною якого є наш славний Нобель. Сховане у вікових таємницях, воно нарешті подало про себе

вісточку з литовського Вільнюса. 14 червня нинішнього року виповнилося 495 років з часу створення цієї рукописної пам'ятки. Отож, всього п'ять років віддаляє нас від славного півтисячолітнього ювілею Нобельського Євангелія.

Саме цій темі і був присвячений круглий стіл (онлайн) за участі краєзнавців, науковців Рівного, Острога, Зарічного. Заочно долучилися до роботи столу Гриценко Павло

Юхимович - український мовознавець, доктор філологічних наук, професор, директор Інституту української мови НАН України та Жулинський Микола Григорович - доктор філологічних наук, професор, академік НАН України, завідувач відділу української літератури ХХ ст., директор Інституту літератури. Чільне місце в роботі круглого столу було відведено виступам заріченських краєзнавців. Про тисячолітню історію села Нобель товариству повідав Павло Дубінець. Основну тему круглого столу "Нобельське Четвероєвангеліє – найдавніша рукописна пам'ятка Полісся" озвучила в онлайн-режимі Валентина Тумаш. Про головні віхи майбутнього ювілею Нобельського Четвероєвангелія вів мову голова Рівненського обласного об'єднання "Просвіта" Іван Ветров. Це – українсько-литовські перемовини по репринтному виданню цієї унікальної пам'ятки, із залученням першого президента Леоніда Кравчука. Бо ж Нобельське Євангеліє – це спільна пам'ять Литви й України. Нагальним завданням наразі є отримання цифрової копії унікального рукопису. Завідувач відділом творчо-виробничого об'єднання "Телемовлення" Рівненської ОДТРК Олексій Бухало розпочинає роботу

над створенням документального фільму про Нобельське Четвероєвангеліє. Відзначення 500-річчя цієї рукописної пам'ятки має відбутись на рівні Президента, Кабінету Міністрів. Це – і конференції, і круглі столи, і експедиційні подорожі до Нобля, які мають закінчитися Міжнародною конференцією. За визначенням відомого в археології науковця Залізняка, Нобель для археологічної науки - це давня Мекка, це – Клондайк. Своє звернення до учасників круглого столу, з нагоди 495 роковини з часу звершення переписування Нобельського Євангелія, надіслав директор Інституту української мови НАН України, доктор філологічних наук Павло Гриценко. У своєму посланні професор Гриценко пише: "...Нобельське Євангеліє, рукописна книга, яка чекає на перевидання, дослідження й популяризацію. Це спільне завдання на ближчі роки як для учасників круглого столу, так і науковців Національної академії наук України. Привернення уваги до Нобельського Євангелія краєзнавців-науковців (за що особлива дяка пані Валентині Тумаш і Павлові Дубінцю) має стати складником ширшого процесу – археографічного вивчення краю: пошукам давніших писемних свідчень краян різного часу (навіть порівняно недавнього), виявлення й популяризації тих стародруків, раритетних видань, які можуть досі зберігатися в приватних зібраннях. Справжню оцінку таким знахідкам дадуть спеціальні дослідження. Сьогодні головне – не втратити те з рукописної, книжної спадщини, що можемо ще зберегти. Це – наше історичне й культурне надбання, без якого немає нації."

Галина Гаврилович
Полісся. – 2015. - №24 /18 черв./

Використані джерела:

Гаврилович Г. Готуємось до 500-річчя Нобельського Четвероєвангелія : [у відділі освіти Зарічненської РДА відбувся круглий стіл (онлайн), присвячений 495-й річниці Нобельського Четвероєвангелія, де взяли участь краєзнавці, науковці, бібліотекарі Зарічного, Рівного, Острога] / Г. Гаврилович // Полісся. - 2015. - N 24/18 черв./ - С. 13

Гаврилович Г. На поклін до Нобельського Євангелія : [розповідь краєзнавця Павла Дубінця про Нобельське Євангеліє, до якого він доторкнувся у Вільнюсі як до святині його предків-ноблян, 500-річчя якої буде святкуватись у 2020 році] / Г. Гаврилович // Полісся. - 2017. - N 50/28 груд./ - С. 6

До 500-річчя Нобельського Євангелія : [про відзначення 500-річчя Нобельського Євангелія - визначної рукописної пам'ятки 16 ст. та про створення оргкомітету із підготовки до відзначення ювілею цієї пам'ятки] // Вісті Рівненщин. - 2018. - № 25/22 черв./

Нобельському Євангелію - 500 років : [в Зарічненській РДА відбулось перше засідання оргкомітету по відзначенню унікальної, символічної і значимої події для Зарічненщини - 500-річчя написання Нобельського Євангелія - пам'ятки матеріальної культури, написання якої було завершено 14 червня 1520 року у Ноблі і яка збереглась до наших днів] // Полісся. - 2018. - N 25/28 черв./ - С. 2

Тумаш В. Нобельське Четвероєвангеліє - найдавніша письмова пам'ятка нашого краю / В. Тумаш, П. Дубінець // Полісся. - 2014. - N 28/17 лип./ - С. 13

Тумаш В. Нобельським Євангелієм опікується нардеп Василь Яніцький / В. Тумаш // Полісся. - 2016. - N 42/3 лист./

Тумаш В. Поліське Євангеліє : 14 червня 2015 року - 495 років створення Нобельського четвероєвангелія / В. Тумаш // Полісся. - 2015. - N 23/11 черв./ - С.13

Цимбалюк Є. Нобельське Євангеліє, якому півтисячі літ, має повернутися на Батьківщину : [про українську Першокнигу, що старше на 41 рік Пересопницького Євангелія, написану у 1520 р. в с. Нобель, збережене в єдиному екземплярі і перебуває на даний час у м. Вільнюс в бібліотеці Академії наук Литви] // Голос України. - 2018. - №2/4січ./ - С. 16

Цимбалюк Є. Нобельське Євангеліє, якому півтисячі літ, шукає шлях повернення в рідну Україну // Вільне слово. - 2018. - №2/11 січ./ - С. 1,4

495 років з часу написання Нобельського Євангелія 1520 року – найдавнішої писемної пам'ятки нашого краю // Календар знаменних і пам'ятних дат Зарічненщини на 2015 рік / Зарічненська ЦРБ. – Зарічне, 2014. – с. 9-13

Шмигін Н. Найдавнішу Біблію України віднайшла поліська вчителька : [вчителька-краєзнавець Валентина Тумаш із села Мутвиця Зарічненського району доводить, що найдревнішим українським Євангелієм є Нобелівське // Вісті Рівненщини. - 2016. - №36/9 верес./ - С. 8 ; Вісник+К. – 2016. - 11 серп. - С. 15

* * *

Найдавнішу Біблію України віднайшла поліська вчителька [Електронний ресурс] // Вісник+К : сайт. – Режим доступу : <http://visnyk.lutsk.ua/news/ukraine/regions/rivne/24355/> . – Назва з екрана

Нобельське Четвероєвангеліє [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zarichne.lib.rv.ua> . – Назва з екрана

Нобельське Четвероєвангеліє [Електронний ресурс] // Вікіпедія : вільна енциклопедія. – Режим доступу : 17– Назва з екрана

Рукописне Нобельське Четвероєвангеліє – найдавніша писемна пам'ятка Українського Полісся [Електронний ресурс] // Рівненське обласне об'єднання Всеукраїнського товариства «Просвіта» імені Т. Шевченка : сайт. – Режим доступу : http://prosvita.rv.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=148:2015-02-23-08-10-47&catid=35:news&Itemid=27 . – Назва з екрана

ЗМІСТ

Поліська святиня - найдавніша рукописна пам'ятка краю	5
Нобельське Четвероєвангеліє.....	7
Нобельському Євангеліє - 500 років.....	10
Нобельське Євангеліє, якому півтисячі літ, має повернутися на батьківщину.....	11
На поклін до Нобельського Євангелія.....	15
Найдавнішу Біблію України віднайшла поліська вчителька.....	19
Нобельським Євангелієм опікується нардеп Василь Яніцький.....	22
Готуємось до 500-річчя Нобельського Четвероєвангелія.....	24
Використані джерела.....	27

ЧЕКАЄМО ВАС В
ЗАРІЧНЕНСЬКІЙ ЦЕНТРАЛЬНІЙ РАЙОННІЙ
БІБЛІОТЕЦІ

НАША АДРЕСА

34000

ВУЛ. ГРУШЕВСЬКОГО,4
СМТ.ЗАРІЧНЕ
РІВНЕНСЬКОЇ ОБЛ.

ТЕЛ.(03632) 3-02-71

<http://zarichne.lib.rv.ua/>

МИ ПРАЦЮЄМО:

З 9.00 ДО 18.15 ЩОДНЯ

ВИХІДНИЙ ДЕНЬ - СУБОТА

